

Mitä kuuluu LAIKO?

Lapin aikuiskoulutuskokeilu LAIKO sai alkunsa Lapin työllisyysasioita pohtineen toimikunnan (1983) esityksestä. Päätöksen kokeilusta teki valtioneuvosto keväällä 1984 antaessaan periaatepäätöksen Lapin työllisyyttä parantavista toimenpiteistä. Tämän jälkeen opetusministeriö asetti kokeilua ohjaamaan työryhmän, jossa ovat edustettuina opetusministeriö, ammattikasvatushallitus, kouluhallitus, työvoimaministeriö, ammattikasvatushallitus, kouluhallitus, työvoimaministeriö sekä useat alueelliset koulutus- ym. organisaatiot.

Lapin aikuiskoulutuskokeilun lähtökohtana on kehittää Lapin erityiskouluolosuhteisiin soveltuvaa, työllisyyttä parantavaa aikuiskoulutusta. Keväästä 1986 lähtien LAIKO:ssa on toteutettu runsaat 20 kokeilua eri puolilla Lapia. Mukana ovat olleet tavalla tai toisella kurssikeskukset, korkeakoulu ja useimmat ammatilliset oppilaitokset. Osa kokeiluista on jo päätynyt, osa parhaillaan käynnissä ja osa vasta suunnitteluasteella.

Seuraavan katsauksen tarkoituksena on antaa yleiskuva LAIKO:n tähänastisista kokeiluista. Laajan ja moniulotteisen kokeilun hahmottamiseksi kokeilut on ryhmitelty niiden painopisteen ja luonteen mukaan.

Yksilöllisen aikuiskoulutuksen ja monimuoto-opetuksen kokeilut

Perinteinen luokkamuotoinen opiskelu, joka useimmiten tapahtuu kaukana kotipaikkakunnalta, työstä ja perheestä, vaikeuttaa monen aikuisen koulutukseen hakeutumista. Ammatillinen perus- ja lisäkoulutus jää siten usein hankkimatta, jolloin myös työllistyminen ja ammatillinen eteneminen on heikompaa. Kokeilujen kautta on etsitty keinoja helpottaa lapilaisten aikuisten koulutukseen osallistumista.

Koulutuksen järjestämisessä on pyritty yksilöllisiin opiskelusuunnitelmiin ja erilaisiin opiskelumuotoihin — monimuoto-opetukseen.

Koulutuksessa mukana oleville on laadittu aikaisempaan koulutukseen ja työkokemukseen perustuvat yksilölliset opiskelusuunnitel-

mat ja selvitetty etäopiskelun tarpeet ja toteutusmuodot, mikäli koulutusta ei jo ennakoon ole suunniteltu etäopetuksena toteutettavaksi. Monimuoto-opetuksen toteuttamisessa on käytetty hyväksi myös oppilaitosten yhteistyötä, josta mainittakoon pitkämatkalaisten mahdollisuudet suorittaa tenttejä kansalaisopistossa sekä resurssien yhteistyökäyttö. Opetusta on myös nivelletty perusopetukseen.

Kokeiluja on toteutettu tutkintoon johtavassa koulutuksessa ja pitkäkestoisessa lisäkoulutuksessa mm. seuraavissa oppilaitoksissa ja kurssikeskuksissa:

Rovaniemen ammattioppilaitoksessa kehitetään aikuisten ammatillista peruskoulutusta viidellä iltalinjalla. Yksityisopiskelun tukemiseksi kokeiluja on menossa Keminmaan talouskoulussa, Lapin matkailun ja yritystalouden instituutissa ja Kemijärven kauppaoppilaitoksessa. Uuden teknologian suomaa etäopetuksen mahdollisuuksia kokeillaan käytännössä Tornion liiketalouden ja tietotekniikan instituutissa atk-vastuuhenkilökoulutuksessa. Kuusamon ammatillisen kurssikeskuksen Simossa järjestämässä tutkintoon johtavassa kalatalousyrittäjäkoulutuksessa on etäopiskelun osuus merkittävä niillä opiskelijoilla, jotka opiskelevat työn ohessa. Kemin terveydenhoito-oppilaitos on kouluttanut pitkään työelämästä poissaollutta terveydenhuoltohenkilöstöä takaisin työelämään yksilöllisten opetussuunnitelmien mukaisesti. Osa-aikaisesti työllistettyjä Länsi-Pohjan ammatillisessa kurssikeskuksessa ohjattu täydentämään pohjakoulutustaan, jotta ammatilliseen koulutukseen pääsy helpottuisi.

Ammatillisen lisäkoulutuksen kokeilut

Lisäkoulutuksen kokeilujen kehittämisen päämääränä on parantaa työelämän tarpeita vastaavaa lyhytkurssitarjontaa koko läänin alueella. Kehittämistyössä on mukana useita ammatillisia oppilaitoksia ja kaikki kurssikeskukset. Ensiksi mainituista monet ottavat ensi askeleita aikuiskoulutuksen parissa. Kokeilujen kautta hankitaan kokemuksia kurssitoiminnan koordinoinnista sekä yhteistyöstä opettajien, tilojen ja laitteiden osalta.

Osassa kokeiluista selvitetään opintolinjoilla tapahtuvan koulutuksen hyväksikäyttöä aikuisten lisäkoulutuksessa. Opintolinjojen sisään rakennetaan erikoiskursseja, joita tarjotaan työelämässä jo mukana oleville aikuisille. Esimerkkinä mainittakoon vaateustekniikan opintolinjalla (Kemin aol) toteutettu nahkapukinekurssi, jolle osallistui kotiompelijoita.

Ammatillisten oppilaitosten ja kurssikeskusten opettajien lisäkoulutus on käynnistetty Torniossa Hämeenlinnan opettajaopiston ja Länsi-Pohjan ammatillisen kurssikeskuksen yhteistyönä. Koulutuksessa on otettu huomioon alueelliset tarpeet sekä yhteistyö Pohjoiskalotilla.

Yrittäjien ja yritysten avainhenkilöiden kielikoulutusta toteuttaa Rovaniemen kauppaoppilaitos eri puolilla Lappia. Kielikoulutus pyritään kehittämään pysyvään muotoon kansan-, työväen- ja kansalaisopistoverkoston puitteissa.

Tietotekniikan "kiertokoulussa", jonka Tornion liiketalouden ja tietotekniikan instituutti on vienyt eri puolille Lappia, aikuisväestö on saanut tuntumaa tietotekniikasta ja ehkäpä kipinä omaa työtä ja jatkokoulutusta ajatellen.

Palvelu-, tutkimus- ja kehittämistoimen mallin luomiseen liittyvässä selvitystyössä, jota on tehty Rovaniemen kauppaoppilaitoksessa, etsitään keinoja vastata elinkeinoelämän moninaisiin koulutustarpeisiin koulutusorganisaatioiden ja sidosryhmien yhteistyöllä.

Innovaatiokoulutuskokeilussa pienyrittäjät ja yritysten työntekijät ovat saaneet mm. tuotekehityskoulutusta ja ohjausta oman prototyypin kehittämiseen. Koulutuksen toteuttaja on ollut Länsi-Pohjan ammatillinen kurssikeskus.

Alueelliset kokeilut

Alueellisissa, työllisyyttä tukevissa kokeiluissa paneudutaan alueen työllisyysongelmiin, joiden haasteisiin koulutuksella pyritään vastaamaan.

Sodankylän järvikylien työllistämiskoulutuskokeilun tavoitteena on luoda koulutuksella ja muilla toimenpiteillä järvikyliin pysyviä työpaikkoja. Projekti muodostuu seuraavista osista: Voimavarojen kartoitus, maatilojen kehittäminen, puikulaperunahanke, alihankintaan perustuvien työpaikkojen luominen ja matkailun kehittäminen. Päävastuun syksyllä 1987 alkaneesta kokeilusta kantavat Rovaniemen ammatillinen kurssikeskus ja Sodankylän kunta.

Moniammatinharjoittajan koulutuskokeilun yleistavoitteena on edistää ja tukea koulutuksen avulla Koillis-Lapin haja-asutusalueella tapahtuvaa moniammatinharjoittamiseen perustuvaa toimintaa. Alueen työttömistä on seulot-

tu henkilöt, joilla on tarvetta ja kiinnostusta hankkia uusi ammatti entisen tueksi. Kokeiluun valituille laaditaan parhaillaan henkilökohtaisia koulutus suunnitelmia, jotka toteutetaan olemassa olevia palveluja hyväksi käyttäen ja tarvittaessa uusia, kokeilevia opetusmuotoja järjestäen. Kokeilu on alkanut vuoden 1987 lopulla ja se päättyy vuonna 1989.

Vuoden 1988 alussa käynnistyneessä Ylä-Lapin koulutuskokeilussa pyritään viemään eteenpäin elinkeinojen kehittämishankkeita tiiviissä yhteistyössä eri sidosryhmien kanssa. Koulutustarpeita toteuttavat alueen ammatilliset oppilaitokset.

Yhteisökoulutustoimintaa, jolla tässä yhteydessä tarkoitetaan asukkaiden valmiusten lisäämistä alueen monipuoliseen kehittämistyöhön, on korkeakoulun ja kansalaisopiston toimesta toteutettu kylä- ja kaupungintasolla Kolarissa ja Kemissä. Kokeilun aikana tai sen seurauksena alueen asukkaat ovat laatineet alueen kehittämissuunnitelmia. Toiminta on sisällytynyt eri muotoista kurssitoimintaa ja työllistävien kohteiden selvittelyä.

Kurssikeskusten järjestämässä maatalan kehittämiskoulutuksessa on paneuduttu aikaisempaa perusteellisemmin tilakohtaisten ongelmien ja kehittämismahdollisuuksien selvittämiseen.

Lapin korkeakoulussa on valmisteilla matkailualan aikuiskoulutuksen kehittämis- ja kokeiluohjelma, johon liittyen on vireillä useita koulutuskokeiluja. Lapin matkailutietouden etäopetuskokeilu käynnistettäneen yhteistyössä alueradion kanssa. Matkailualan työvoiman monitaitoisuuden lisäämiseen pyritään mm. oppisopimuskoulutuksen kautta. Matkailuyritysten toimintaan vaikeuttaviin ongelmiin, työvoiman suureen vaihtuvuuteen ja riippuvuuteen ulkopaikkakuntalaisesta työvoimasta etsitään ratkaisuja Saariselällä ja Kolari-Muonion alueella. Hankkeilla pyritään lisäämään matkailualan paikallisia työllisyysvaikutuksia.

Opintotuen kokeilu

Kokeilussa mukana olevat opiskelijat ovat saaneet tietyn edellytyksin opintotukea. Keväällä 1988 opintotuen kokeilua laajennettiin valtioneuvoston päätöksen perusteella. Nyt tukea voi saada myös muuhun kuin kokeilukoulutukseen.

Kokeilun perusajatuksena on tukea 25 vuotta täyttäneitä opiskelijoita, jotka jäävät muun opintotuen ulkopuolelle (esim. aikuisopintoraha, työllisyyskoulutustuki). Tukea voi saada viikosta kahteen vuotta kestäväan ammatilliseen koulutukseen tai sen edellyttämään yleisivistävään koulutukseen. Myös korkeakoulu-

jen täydennys- ja pätevytymiskoulutus kuulu-
vat tuen piiriin. Koulutustuen määrä on
1 800—2 500 mk/kk. Lisäksi voi saada tukea
matkoihin ja asumiskuluihin. Tänä vuonna tu-
keen on varattu 3 milj. markkaa. LAIKO-tuen
ohella voi saada opintolainaa opintotukilain
mukaisesti opintoihin.

Elokuun alkuun mennessä tukea on myön-
netty noin 150 opiskelijalle, joista suuri osa
opiskelee keskiasteen koulutuksessa ja lyhyt-
kursseilla. Noin puolet tukea saaneista on työt-
tömiä. Alle 30-vuotiaita on hieman yli puolet.

Kokeilusta toivotaan saada lisätietoja pysy-
vää aikuisten opintotukijärjestelmää kehitettä-
essä. Yhteydet aikuisopintorahakokeilua hoita-
vaan Valtion opintotukikeskukseen ovat tiiviit.

Tutkimus ja seuranta

Monien muiden maamme aikuiskoulutusko-
keilujen tapaan tätäkin kokeilua leimaa tutki-
muksen vähäisyys. Kokeilujen tiedollinen anti
jää useimmissa tapauksissa havainnollispai-
notteisten loppuraporttien varaan. Tieteelliseen
tutkimukseen perustuvaa seurantaa tehdään
osasta kokeiluista Lapin korkeakoulussa vs.
apul.prof. Raimo Rajalan johdolla. Tutkimuk-
sen teema on Ammatillinen aikuiskoulutus
ammattillisen mukautumisen edesauttajana —

tavanomaisena ja monimuoto-opetuksena to-
teutetun aikuiskoulutuksen vertailua. Lisäksi
opinnäytetöinä laaditaan tutkimusta opintotu-
en kokeilusta, yksityisopiskelun tukemiskokei-
lusta, yhteisökoulutuksesta sekä terveyden-
huoltohenkilöstön työelämään sijoittumisesta.

LAIKO kehitty ja kehittää

Lapin aikuiskoulutuskokeilu on päässyt siivil-
leen. Koulutuksen järjestäjissä kokeilu on he-
rättänyt innostusta aikuiskoulutuksen kehittä-
miseen, tuntumaa on saatu itse kokeilemalla
ja opiskelemalla. Tosin takaiskujakin on koet-
tu. Työtä tuntuu olevan tarpeeksi nuortenkin
parissa.

Pyrittäessä saamaan kokeilujen tuloksia
osaksi jokapäiväistä toimintaa joudutaan mm.
opettajien työaika- ja koulutuskysymysten
eteen. Joustavien opetusmuotojen ja yksilöllii-
sen aikuiskoulutuksen toteuttaminen vaatii
ammattitaitoa ja taloudellisia resursseja. Ilman
niitä kauniit periaatteet jäävät haavekuviksi.

Lapin aikuiskoulutuskokeilu on moniulottei-
sena kokeiluna tuomassa uutta ilmettä Lapin
aikuiskoulutukseen. Ehkäpä se on pehmeä
lasku aikuiskoulutuksen tulevalle vuosikym-
menelle.